RAD I ZNAČAJ MEDICINSKIH SESTARA VUKOVARSKE BOLNICE OD 1991. DO 2011. GODINE

Danas, dvadeset godina nakon ratnih strahota koje smo preživjeli uspomene su još svježe, potiskujemo ih, ali su stalno prisutne.

Za djelatnike bolnice u Vukovaru promjene u radu nastale su događanjem u Borovu Selu 02. svibnja 1991. godine. U kratkom vremenskom periodu morao je biti primljen veći broj ranjenika. Takva situacija je nalagala brze promjene u radu, osobito Kirurškog odjela. Kirurški odjel od tada je imao dovoljan broj kreveta, namijenjenih za eventualni prijem ranjenika. Dežurstvo liječnika i medicinskih sestara na Kirurškom odjelu je udvostručeno, a pojačano je pripravnošću potrebitih djelatnika. Tijekom ljeta 1991. godine u Medicinskom centru Vukovar osnovan je Krizni stožer, čiji je zadatak, između ostaloga, bio organizacija rada i prostora za izvanredne ratne uvjete. Posebna briga bila je priprema protuatomskog skloništa za prihvat većeg broja bolesnika i ranjenika. Protuatomsko sklonište ima četiri bolesničke sobe sa specifičnim krevetima, a isto ima sanitarni čvor, te skladišta za pričuvu lijekova, hrane, vode i posteljine. U suterenu polikliničkog dijela bolnice pripremile su se sobe za intenzivnu skrb te operacijske sale.

Dana 25. kolovoza 1991. godine uslijedio je zračni i artiljerijski napad na grad i okolicu. Svi bolesnici i djelatnici evakuirani su u protuatomsko sklonište, a zbog neprestanog granatiranja i povremenih zračnih napada, bolnički odjeli se više nisu koristili za smještaj bolesnika. Bolnica je raspolagala sa 450 kreveta u osam odjela.

Kako je bilo sa medicinskim sestrama i tehničarima?

U Medicinskom centru Vukovar bilo je zaposleno oko 980 djelatnika, a od toga 337 medicinskih sestara i tehničara. U Ratnoj bolnici Vukovar ostalo je raditi samo 130 medicinskih sestara, a od tog broja u gradskim skloništima radilo je 10 medicinskih sestara. Od 120 medicinskih sestara veliki dio u ratnu bolnicu premješten je iz drugih odjela i službi, pa su u vrlo nepovoljnim uvjetima morale savladati specifičnosti u njegovanju kirurških bolesnika. U tri mjeseca rada Ratne bolnice Vukovar zaprimljeno je oko 2 500 ranjenika i izvršeno je oko tisuću operacijskih zahvata. Samo 10 medicinskih sestara instrumentarki bilo je angažirano kod operacijskih zahvata i kod obrade svake ratne rane. Radno vrijeme instrumentarki bio je svaki dan dok se posao ne završi, a tada je slijedio kratki i zasluženi odmor za one koje nisu taj dan dežurne.

Uz dva anesteziologa radilo je samo 4 anestetičara, pa su samo maksimalno angažirani mogli izvršiti zadani posao. U kirurškoj ambulanti za hitni prijem u smjeni od 24 sata radile su dvije medicinske sestre i šest medicinskih tehničara, koji su bili uvijek spremni za prihvat većeg broja ranjenika. U Hitnoj službi radile su dvije medicinske sestre i jedan bolničar. Centralna sterilizacija bila je vrlo često meta granatiranja, a postrojenja izvan upotrebe. Od polovine listopada 1991. potrebni materijal za operativne zahvate sterilizirao se u suhom sterilizatoru. Jedina kontrola sterilizacije bile su kontrolne trake. Prostor za centralnu sterilizaciju improviziran je u protuatomskom skloništu, a samo tri medicinske sestre, uz cjelodnevni rad, uspjele su osigurati dovoljno sterilnog materijala, instrumenata i odjeće za obavljanje potrebnih operacijskih zahvata.

U ratnoj bolnici rađala su se i djeca, uz primalje koje su obavljale specifičan posao, o malim bebama vodile su brigu tri časne sestre.

Radi velikog broja ranjenika smještenih u improvizirane prostore, koji su svakodnevno morali biti previjeni, a da bi olakšali rad medicinskim sestrama u smjeni, formirali smo ekipe za previjanje. Ekipe su formirane od mlađih liječnika i medicinskih sestara sa dužim kirurškim stažom. U prostoru od improviziranog dijela Odjela za psihijatriju, smještenog u suterenu „stare bolnice“ pa do RTG snimaonica – improviziranih bolesničkih soba, dakle, od početka do kraja suterenskog i podrumskog dijela bolnice, prepunih bolesničkim krevetima i improviziranih ležaja, njegu bolesnika i podjelu ordinirane terapije obavljalo je smo 60 medicinskih sestara (na dan pada grada u bolnici je bilo oko 400 ranjenika). Medicinske sestre radile su u smjenama po modelu 24 – 24 sata, a samo medicinske sestre u jedinici intenzivne skrbi u smjeni 24 – 48 sati. Ovakav raspored omogućio je medicinskim sestrama odlazak kući, ali smo do kraja rujna, kada je grad već bio urušen, a put do kuće, zbog stalnog granatiranja, vrlo opasan. Raspored osoblja radili smo ujutro, kada bismo vidjeli tko je uspio doći na posao. Puno jednostavnije bilo je rasporediti medicinske sestre kada su sve bile u bolnici. Medicinske sestre i ostalo osoblje dovelo je sa sobom djecu i članove obitelji, koji više nisu mogli boraviti u urušenim domovima. Smještaj u bolnici također je bio nesiguran zbog stalnog granatiranja, ali su barem bili zajedno. Nakon odrađene smjene medicinske sestre mogle su se odmoriti u improviziranim prostorima. Sati neophodnog odmora bili su gotovo uvijek prekidani artiljerijskim ili zračnim napadima na bolnicu, tako da odmora zapravo i nije bilo. Kada je priliv ranjenika bio veći, medicinske sestre i ostali djelatnici odricali su se slobodnih sati i uključivali ponovo u rad. Cjelokupnom teškom poslu oko zbrinjavanja ranjenika pomogli su mnogi bezimeni heroji, koji su dovozili ranjenike,

popravljali ono što je tijekom napada bilo uništeno, osiguravali struju, donosili vodu i brinuli o prehrani. Više nego prije osjetili smo koliko je svatko od nas važan i koliko ovisimo jedni o drugima.

Dana 14. rujna 1991. godine ubijena je u svojoj kući medicinska sestra Zdenka Miličević, u dijelu grada koji je tada okupiran. Dana 23. listopada 1991. godine teško je ranjena viša medicinska sestra Miroslava Bosanac, koja je danas umirovljenica i 100%-tni invalid. Dana 19. studenoga 1991. godine iz skloništa Borovo Commerce izveden je bolničar Ivan Baranjek i do danas se vodi nestalim. Istoga dana iz ratne bolnice izveden je medicinski tehničar Marko Mandić i do danas se vodi nestalim. U večernjim satima 19. studenoga 1991. godine iz ratne bolnice izveden je medicinski tehničar Zlatko Jurčević, a 20. studenoga 1991. medicinski tehničar Ante Arić. Obojica su bili zatočenici srbijanskih logora do 12. prosinca 1991. godine. Dana 20. studenoga 1991. godine iz ratne bolnice sanitetskim vozilima JNA odvezeno je 120 težih ranjenika u vojni stacionar u Sremsku Mitrovicu. U ratnoj bolnici ostalo je 54 ranjenika koji su u Sremsku Mitrovicu prevezeni 21. studenoga 1991. godine. S njima su u bolnici dragovoljno ostali više medicinske sestre Ana Zdravčević i Jela Tomašević, časne sestre, svećenik Smiljan Berišić i medicinske sestre iz Zagreba Vesna Belinić i Zorica Ganić-Gregurević, koje su bile na ispomoći Ratnoj bolnici Vukovar.

Od 20. studenoga 1991. godine, nakon istjerivanja iz Ratne bolnice Vukovar i razrušenog grada, na način koji je već više puta bio opisan, za osoblje bolnice i ostale protjerane građane, a koji su imali sreću da izađu živi, započinje život u progonstvu.

Od 130 medicinskih sestara koje su radile u Ratnoj bolnici Vukovar, u progonstvo je istjerano 98 medicinskih sestara, a 32 medicinske sestre ostale su prema vlastitom izboru na okupiranom području. Od tada pa do konačnog povratka u Vukovar živimo prognanički život. Zdravstveni djelatnici, kao i svi prognanici zbrinuti su u preko 500 mjesta diljem slobodne Hrvatske. U to vrijeme ne zna se za sudbinu našim brojnih djelatnika, ranjenika, članova obitelji, prijatelja i sugrađana.

Dr. Vesna Bosanac i dr. Juraj Njavro, kao i drugi liječnici i zdravstveni djelatnici bili su u zatočeništvu u logorima u Srbiji sve do 12. prosinca 1991. godine. Zaposlenici Medicinskog centra Vukovar u progonstvu, koji su se javili u Ministarstvo zdravstva, radno su raspoređeni u zdravstvene ustanove diljem slobodnog dijela Hrvatske, a prema smještaju u progonstvu. Tako su zdravstveni djelatnici radili u 120 mjesta.

Medicinski centar Vukovar djeluje bez fizičkog identiteta, odnosno bez svoje bolnice, doma zdravlja i područnih ambulanti. U progonstvu je bilo ukupno 158 medicinskih sestara, 98 medicinskih

sestara iz ratne bolnice i skloništa, a ostale medicinske sestre otišle su prije okruženja Vukovara. Rješenja o radu u zdravstvenim ustanovama Ministarstvo zdravstva produžuje svakih šest mjeseci, do povratka u Vukovar. Tijekom svoga rada u kliničkim, općim, specijalnim bolnicama i ambulantama medicinske sestre stjecale su nova radna iskustva, postizale nova znanja, ali što je važno istaknuti, u svoje nove radne sredine prenosile su svoja znanja i vještine stečene u ratu, a prije svega nepobjedivi duh i radni elan, što je zapaženo u svim radnim sredinama gdje su radile i nadale se brzom povratku u mjesta iz kojih su istjerane. Osim u zdravstvenim ustanovama, medicinske sestre i tehničari su radili i u sanitetu. Tijekom progonstva formirana je Deseta domobranska pukovnija u Vinkovcima, a sanitet te pukovnije stacioniran je u Mikanovcima. Liječnici i medicinske sestre u progonstvu odlazile su prema rasporedu na rad u Mikanovce u smjenu u trajanju od dva tjedna. Ovakav ritam rada odvijao se do kraja 1996. godine.

Uprava Medicinskog centra Vukovar nalazila se u Zagrebu, pa uz promjenu nekoliko lokacija, smještena je u Dom zdravlja „Kruge“ i u tom prostoru radila do kraja 1997. godine.

1994. godine došlo je do organizacijskim promjena u zdravstvu, što je dovelo do odvajanja bolnica od domova zdravlja, tako da su i Opća bolnica Vukovar i Dom zdravlja Vukovar transformirani u posebne subjekte. Nova reorganizacija rada nije imala utjecaj na raspored rada medicinskih sestara prognanica.

O progonstvu govorimo uglavnom kroz statističke podatke, jer je nemoguće u kratkom vremenu opisati sa kojom su se sve problematikom susretali prognanici. Navodim samo primjer; traženje nestalih ili zatočenih, što je bilo posebno traumatično. Poslije 20. studenoga 1991., vrijeme i godine koje su slijedile donose život u progonstvu, neizvjesnost, nadu i čežnju za povratkom.

1995. godine vojnim akcijama Bljesak i Oluja oslobođen je veliki dio okupiranog dijela Republike Hrvatske, a nije oslobođeno samo područje hrvatskog Podunavlja. Mirni povratak u hrvatsko Podunavlje trebao se dogoditi nakon potpisivanja Erdutskog sporazuma 12. studenoga 1995. godine. No tek u mjesecu srpnja 1997. godine završavaju pregovori i formiraju se timovi za preuzimanje pojedinih poslova zdravstvene reintegracije za Opću bolnicu Vukovar i Dom zdravlja Vukovar, sa ciljem što bržeg uspostavljanja redovitog sustava zdravstva i ovom području. Tim za reintegraciju zdravstva ulazi u Vukovar u srpnju 1997. godine, u posjet vukovarskoj bolnici. U Vukovaru djeluje Zdravstveni centar „Sveti Sava“.

Kada je omogućen svakodnevni ulazak u Vukovar, odnosno u bolnicu, Ministarstvo zdravstva RH imenuje dva povjerenstva za reintegraciju „krajinskog zdravstva“ u zdravstveni sustav Republike

Hrvatske. Do 31. listopada 1997. godine povjerenstva su završila sa radom. Rad povjerenstava bio je zahtjevan i vremenski ograničen, ali uspješno obavljen posao omogućio je brzi povratak prognanika – zdravstvenih djelatnika. Već od 01. listopada 1997. godine sedam članova povjerenstva prekidaju svakodnevno putovanje u Vinkovce i ponovno postaju stanovnici grada Vukovara, s privremenim boravkom u hotelu „Dunav".

Unatoč težini posla, dr. Vesna Bosanac, ravnateljica Opće bolnice Vukovar nalazi vremena i strpljenja i poziva djelatnike prognanike OB Vukovar i DZ Vukovar u posjet Vukovaru i omogućuje im obilazak bolnice, grada i vlastitih domova. Rezultat tih posjeta je 29 djelatnika povratnika u Opću bolnicu i 14 djelatnika povratnika u Dom zdravlja do 15. siječnja 1998. godine, kada je i službeno završena reintegracija hrvatskog Podunavlja.

Od 158 medicinskih sestara u progonstvu, vratile su se 64 medicinske sestre u obje zdravstvene ustanove u Vukovaru. U periodu progonstva i povratka umirovljene su 63 medicinske sestre, a umrlo ih je šest. Dvadeset medicinskih sestara radi u drugim gradovima ili u inozemstvu.

Iako se vratio relativno mali broj radno sposobnih medicinskih sestara, već 1998. godine uključuju se u rad Udruge medicinskih sestara, te kroz rad u sekcijama udruge stručno se usavršavaju i iznose svoje dragocjeno radno iskustvo. Uključuju se i u rad Sindikata medicinskih sestara.

U jesen 1998. godine u vukovarskom hotelu „Dunav" organiziran je stručni sastanak Sekcije kirurških sestara slavonsko-baranjske regije, a u jesen 1999. godine organiziran je stručni sastanak Sekcije internističkih sestara Slavonije i Baranje. Organizirani stručni sastanci bili su vrlo dobro posjećeni, što je bio dodatni motiv za još uspješniji rad medicinskih sestara povratnica.

Zahvaljujući velikom razumijevanju ravnateljice Opće bolnice Vukovar dr. Vesne Bosanac, većem broju medicinskih sestara omogućeno je školovanje na višim školama i Zagrebu i Osijeku, što je rezultiralo kvalitetnijim radom i boljom organizacijom rada medicinskih sestara.

Medicinske sestre, uz naporan rad u Ratnoj bolnici Vukovar, uz poteškoće prognaničkog života i poteškoće u povratku, imale su dovoljno snage da porade na vlastitom napredovanju kroz naknadno školovanje. Za to im se treba zahvaliti i diviti.

2003. godine u Hrvatskom saboru izglasan je Zakon o sestrinstvu, koji je omogućio otvaranje Komore medicinskih sestara već u listopadu 2003. godine. Komora je krovno tijelo medicinskih sestara, ovlaštena je izdavati odobrenja za rad – licence medicinskim sestrama

koje zadovoljavaju određene kriterije. Odobrenje za rad obvezuje medicinsku sestru trajnoj edukaciji. Isto se obnavlja svakih šest godina, a uvjet je dovoljan broj bodova, postignut kroz trajnu edukaciju. Kod prvog obnavljanja odobrenja za rad sve medicinske sestre Opće bolnice Vukovar imale su propisane uvjete, bez dodatnih polaganja ispita, što govori o dobro planiranim programima edukacije i uspješno prezentiranim predavanjima. U srpnju 2011. godine izašao je Pravilnik o vođenju sestrinske dokumentacije, tako da medicinske sestre danas mogu argumentirano govoriti o svom radu i svojoj profesiji.

I na kraju ovog izlaganja sa ponosom možemo reći da u Općoj županijskoj bolnici Vukovar radi još 14 medicinskih sestara, iako je od rada u ratnoj bolnici prošlo 20 godina.